

Sergi Belbel

Visat núm. 9

(abril 2010)

per Maria-Josep Ragué-Arias

Sergi Belbel va néixer a Terrassa (Barcelona) l'any 1963. De ben jove ja es va dedicar al teatre. Mentre estudiava filologia romànica i francesa a la Universitat Autònoma de Barcelona, estudis que va finalitzar el 1986, va ser membre fundador de l'Aula de Teatre d'aquesta universitat i, a més, va dirigir i traduir alguns dels espectacles que s'hi van representar. En aquella època va començar a escriure els seus primers textos teatrals, entre els quals, cal esmentar *Calidoscopis i fars d'avui* que rebé el Premio Marqués de Bradomín en la seva primera edició —un premi adreçat a autors de menys de trenta anys que vol potenciar l'escriptura dramàtica dels joves i crear una generació d'autors que no hagin conegut el franquisme.

Podem dir, doncs, que Sergi Belbel és el capdavanter de la primera generació teatral que neix després de la dictadura franquista. Hi ha, per tant, una oportunitat política i, també, una oportunitat estètica, que permetrà que el teatre català pugui recuperar la textualitat, a banda del teatre no basat en el text tant popular en aquells moments (Joglars, Comediants, Cubana, Fura...). Evidentment, Sergi Belbel és un dramaturg de talent. Després del Premio Marqués de Bradomín, va obtenir, el 1987, el Premi Ciutat de Granollers per *Dins la seva memòria* i el prestigiós Premi Nacional Ignasi Iglésias per *Elsa Schneider*. Com a resultat d'aquests èxits, es va dur a terme una important promoció de la seva obra, que es va anomenar «Operació Belbel», la qual cosa li va donar l'oportunitat d'estrenar, en molt bones condicions, tres de les seves obres en una sola temporada: al Romea, al Teatre Adrià Gual de l'Institut del Teatre i al Mercat de les Flors. A partir de 1988, també, va ser professor de l'Institut del Teatre. Les institucions teatrals, en la temporada 1989-90, van apostar per Belbel en l'esmentada «Operació Belbel», un encert si ens ho mirem des de la perspectiva dels anys. Podem dir que Belbel és un home de teatre en gairebé totes les facetes. És un autor important, però també és un gran traductor, un bon guionista de televisió, un gran director escènic i un bon gestor, com ho està demostrant des de la temporada 2006-2007, en què va ser nomenat director artístic del Teatre Nacional de Catalunya.

El teatre de Sergi Belbel es caracteritza per la seva preocupació per la forma i també per utilitzar la tradició partint de la intertextualitat. Parteix, sobretot, de l'estructura dramàtica i fa un disseny textual dels processos de producció i recepció de sentit. I sembla que aquest és el mètode que ha creat escola en els autors que sorgeixen a partir dels anys noranta del segle passat.

Però cal parlar d'etapes, de moments i d'algunes obres significatives. Els inicis de Belbel van coincidir amb una situació especial de canvi en el món: la caiguda del mur de Berlín, la desaparició

de la URSS, la crisi econòmica mundial que va dur a la crisi de les ideologies, els nous mitjans de comunicació, els canvis produïts en la ciència... I en aquesta situació, Belbel deia que no volia transmetre cap missatge amb el seu teatre i mostrava una preocupació per la forma, una resposta a la perplexitat que envoltava als joves dramaturgs que sorgiren a finals del segle XX.

Podríem, segurament, establir tres grans corrents dins l'obra de Sergi Belbel. Obres que parteixen de la intertextualitat, com ho són les primerenques, *Calidoscopis i fars d'avui*. A. G. / V. W. i *Elsa Schneider*; obres per reflexionar, com *La sang*, *Morir*, *El temps de Planck* o *Foraster*; i obres que són, sobretot, un entreteniment, com *Tàlem*, *Carícies*, *Després de la pluja* o *Fora de joc*. Són, però, corrents que no impliquen una successió en el temps, sinó que es produeixen amb una certa coincidència temporal. Sempre, però, en les obres de Sergi Belbel, hi ha una voluntat de donar una estructura formal al text, de construir un petit o gran laberint en què les èpoques de l'acció dramàtica interactuen en el temps; a vegades hi ha una mena de desig de transcendir la realitat.

La intertextualitat, el joc metateatral, el de la sonoritat de les paraules, el de les repeticions de fragments de text que estructurin l'obra són característiques de la primera etapa creativa de l'autor (A. G. / V. W., *Elsa Schneider*, *La nit del cigne* —inèdita), però que es mantenen amb menys protagonisme al llarg de la seva obra. La següent etapa ens ofereix obres divertides que s'estructuren en jocs probabilístics. És el cas de *Tàlem*, combinatòria matemàtica d'escenes que mostren unes relacions de parella buides de contingut, una etapa en què inclouríem també *Carícies*, un joc d'erotisme implícit, a partir d'una construcció de senzilla simetria que enllaça les escenes per a la continuïtat d'un dels personatges que la protagonitzen. I també una de les obres de més èxit de Belbel, *Després de la pluja*, una comèdia urbana d'ambient laboral, que es podria incloure en aquest apartat, tot i que aquí pren un important significat l'espai de l'acció, un espai en els cims propers al cel, el del terrat d'un edifici d'oficines de quaranta-nou pisos, on els personatges puguen per poder fumar, una metàfora de la llibertat individual. Una situació col·lectiva, paràbola de la solitud i del buit que només espera la pluja com a possible esperança de renaixement. No es pot parlar d'etapes, però sí d'unes constants que sovintegen en el teatre de Belbel. A banda de les peces esmentades, en l'obra de Belbel hi ha sempre, més o menys explícitament, una preocupació per la mort, que s'explicita a *Morir* que, en dos nivells narratius, ens ofereix un seguit de situacions estructurades en dues parts —Morir o No morir—, que poden conduir o no a la mort. En aquesta mateixa tendència trobaríem *El temps de Planck*, la relativitat del temps enfront de les minúscules fraccions de segons que determinen l'existència de les persones. També a *Forasters* ens trobarem amb una família que s'enfronta a la mort de la mare, en dos moments, dues generacions, dos nivells de l'espai, el dels «forasters» d'una època i el dels «forasters» d'avui i un final que uneix el temps, la vida i la mort.

A la Toscana tot i no ser la millor de les obres de Belbel, va ser l'ambaixadora teatral de Catalunya a la Fira de Frankfurt dedicada a la literatura catalana; l'obra és el somni de reconstrucció d'una parella que somia en tornar a la Toscana on van viure el seu amor. Sergi Belbel és autor d'altres obres que no hem esmentat, algunes de les quals, com *Mòbil*, no han aconseguit tot l'èxit que es mereixien. La darrera obra de Belbel, fins ara, és *Fora de joc* (2010), on, partir d'un divertiment lleuger, trobem les preocupacions de l'autor: família, immigració, crisi, frustració, vellesa, atzar...

Sergi Belbel té encara molt per dir i molt per fer, però cal remarcar que en els darrers vint anys ha aportat un estil personal en la manera de fer un teatre diferent, més enllà del valor inalterable que puguin tenir altres autors de l'àmbit català. Independentment de la seva qualitat, innegable, la seva importància es manifesta en l'acollida internacional dels seus textos.

Sens dubte, Belbel és l'autor català de tots els temps —incloent-hi Guimerà— que ha gaudit d'un reconeixement internacional més important, que ha estat representat i traduït profusament a molts països i a diferents llengües. Podem parlar d'Argentina, Alemanya, Bèlgica, Brasil, Canadà, Colòmbia, Croàcia, Cuba, Dinamarca, Estats Units, Eslovènia, Finlàndia, França, Grècia, Islàndia,

Holanda, Itàlia, Japó, Luxemburg, Mèxic, Noruega, Perú, Polònia, Portugal, Regne Unit, Romania, Sèrbia, Suècia, Suïssa, Txèquia, Uruguai, Veneçuela....